

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש
'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג
ד' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
זום שישי פרשת וילך | ד' תשרי תשפ"ו

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

‘שבת שובה’ או ‘שבת תשובה’

לשבת הקרובה הבעל"ט יש שם מיוחד בספרי הגאונים וראשונים, יש שקוראים לה ‘שבת שובה’ ויש שקוראים לה ‘שבת תשובה’, ויש להבין טעם לחילוק זה.

שני הפטרות של תשובה

ובפשטות י"ל ש'שבת שובה' היא ע"ש הפטרה **שׁוּבָה** וְשָׁרָאֵל עַד ה' אֶלְהִיךָ, ו'שבת תשובה' כי היא חלק מעשרת ימי **תשובה**. והטעם שנחלקו בזה יובן ע"פ דברי התוס' במס' מגילה (לא:): שאנו נוהגים (טוש"ע תכח, ח) ע"פ הפסיקתא לסדר הפטרות באופן זה, ג' פורענותא לפני תשעה באב, דברי, שמעי וחזון, ואחר ת"ב קוראים ז' דנחמתא, ובשבת פ' נצבים סיימנו כידוע את הנחמה השביעית שוש אָשִׁישׁ בָּהּ תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֵלֵהי... וְשָׁנַת גְּאוּלִי בָּאָה. ואח"כ יש 'תרתי דתיובתא' שני הפטרות של תשובה, האחד הוא **דְּרָשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ** והשני הוא **שׁוּבָה וְשָׁרָאֵל**.

‘שובה ישראל’ לפני סוכות - לתשובה מאהבה

ובתוס' הרא"ש שם מבאר יותר באריכות שיש כמה דעות בדבר, דעת רבינו תם, ודעת 'רב החובל ההופך ומבלבל', והמנהג שלנו. דעת רבינו תם היא, שאם בין ר"ה ליוה"כ יש שבת, וגם בין יוה"כ לסוכות יש שבת, כמו בשנה זו, אזי מפטירין בשבת פ' וילך ב'דרשו ה' בהמצאו', ובשבת הבעל"ט 'שובה ישראל', כי לפני יוה"כ יש להפטיר בעניינא דיומא 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב' שחז"ל פירשוהו על עשי"ת. ואחר יוה"כ אומרים 'שובה ישראל', להכין את הלב לשוב בתשובה מאהבה בחג הסוכות, כע"ז מבואר בתוס' הרא"ש.

בחג נידונים על המים

אך בתוס' מבואר משום שבאותה הפטרה כתוב 'ונתתי לך יורה ומלקוש' כנודע לאלו שקוראים את הפטרת שובה 'הארוכה' הן מספר הושע והן מספר יואל ומיכה, ושם כתוב 'יורה ומלקוש' ובסוכות נדונין על המים, לכן יש לקרוא 'שובה ישראל' קודם חג הסוכות.

בצום גדליה קוראים 'דרשו ה' בהמצאו'

ואמר רבינו תם שאם אין עוד שבת בין יוה"כ לסוכות אזי מפטירין 'שובה ישראל' בשבת דעשי"ת, וסמכין על הפטרת צום גדליה שקראנו בה 'דרשו ה' בהמצאו'. והרי תרתי דתיובתא. [ונמצא דלפעמים מקדימים שובה לדרשו כשחל ג' תשרי בשבת].

‘שובה ישראל’ לפני ראש השנה

ובתוס' שם כתבו עוד שיטה בזה, דעת 'רב החובל ההופך ומבלבל' לדעתו מפטירין שובה ישראל לפני ראש השנה, כלומר שיש רק ו' דנחמתא בין ת"ב לר"ה ולא ז', כי שבת לפני ר"ה קוראים 'שובה ישראל', ובשבת דעשי"ת 'דרשו ה' בהמצאו', והנחמה השביעית 'שוש אשיש' קוראים בין יוה"כ לסוכות. בתוס' הרא"ש מגלה שזו דעת רבינו ניסים זי"ע ב'מגילת סתרים' שלו. ותוס' הקשו עליו שזה נקרא 'הופך ומבלבל' שמפסיק בין הנחמות.

רבינו תם - עם ישרים נחתם

ולמעשה נקטו התוס' רק כדעת רבינו תם וסיימו בלשון מליצה 'עם ישרים נחתם'. כי רבינו תם נקרא ע"ש תמימות וישרות, כדכתיב (משלי יא, ג) תִּמְתּוּ יִשְׂרָאֵל תִּנְחָם, ועל זאת מתפלל שנזכה להיחתם עם ישרים, כלומר עם דעת רבינו תם. דתחילה 'שוש אשיש' להשלים ז' דנחמתא, ואח"כ ב' דתיובתא, דרשו ושובה. ולפי דעת רבינו תם נמצא שבשבת זו הבעל"ט לא מפטירים 'שובה ישראל' אלא 'דרשו ה' בהמצאו', כי בשנה כזאת יש שבת בין יוה"כ לסוכות, ובה מפטירין ב'שובה', ואילו בשבת פ' וילך מפטירין 'דרשו ה' בהמצאו'.

סומכים על 'דרשו' דצום גדליה

וב'בני יששכר' כתב דהאידינא נהגו לא כדברי זה ולא כדברי זה, שאין מפטירין 'דרשו' בשבת כלל, רק במנחה

דצום גדליה מפטירים דרשו. והא דבעינן תרתי דתיובתא סמכינן בכל שנה על 'דרשו' דצום גדליה, ואם יש עוד שבת בין יוה"כ לסוכות מפטירין ב' וידבר דוד' בסמיכות לשירת האזינו.

הכל נכלל בפשטות

ולפי כל הנ"ל מיושבים ב' השמות לשבת זו, בתחילה שקראו בו לפעמים 'דרשו', היה נקרא 'שבת תשובה', כי לא תמיד הפטירו 'שובה ישראל'. אך לאחר כמה דורות שנקבע המנהג כמו שאנו נוהגים תמיד להפטיר 'שובה ישראל', נהפך שמה ל'שבת שובה'. ואמנם ראיתי עוד כמה פירושים על שינוי שם השבת, אך אין יותר טוב מהפשטות, שהכל נכלל בה.

***

הפטרת יוה"כ

ביוה"כ מפטירים בישעי' (נז,יד) סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי, והנביא מספר לנו איך צריך להראות יום התענית, ואז שואל (נחג) למה צמנו ולא ראית ענינו בפשנו ולא תדע? והקב"ה משיב הן ביום צמכם תמצאו חפץ, וביאר המגיד מדובנא זי"ע שנדמה לכם שיש לי חפץ בעצם התענית לבדו, ולא זאת כוונתי, אלא שעי"ז תתעוררו לעזוב את הגשמיות ולהדבק בקדושת נשמתכם. ועוד אמר ישעי', הן לריב ומצה תצומו, ע"י תעניתו הוא בא לכעס ומריבה ח"ו.

תכלית הצום - עקירת הרשעות

הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו הלכך באגמן ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא צום ויום רצון לה'. הלא זה צום אבחרהו פתח חרצבות רשע היתר אגדות מוטה ושלח רצוצים חפשים וכל מוטה תנתיקו: הלא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם: אז יבקע בשרך אורך וארכתי מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך: אז תקרא וה' יענה תשובה ויאמר הנני אם תסיר מתוך מוטה שלח אצבע ודבר און: ותפק לרעב בפשך ונפש נענה תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך בצהרים: ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות בפשך ועצמתיך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יבזבו מימיו: ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם וקרא לך גדר פרץ משבב נתיבות לשבת: עד כאן הוכיחנו ישעי' הנביא שאין תכלית בעצם התענית אלא ע"י שישבר הרשעות והמדות הרעות, ויהפוך לאיש טוב ומטיב עם הבריות, מרבה בצדקה לעני ומבשרו לא יתעלם, ועי"ז יזכה לכל הברכות הנעלות.

איך וקראת לשבת ענג קשור לענין?

בסיום ההפטרה כתוב עוד פסוק שלכאו' לא מובן איך הוא קשור לכל הנ"ל: אם תשיב משבת רגלך עשות חפציה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבדתו מעשות דרכיה ממצוא חפצה ודבר דבר: אז תתענג על ידוד והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר. כך הוא סיום הפטרת יוה"כ.

יש נוהגים שלא להדליק נר לכבוד יוה"כ

וצ"ע דבשלמא לקדוש ה' מכבד דרשוהו חז"ל על יוה"כ שיש לכבדו בכסות נקיה, ותשיב משבת היינו 'שבת שבתון' כלומר יוה"כ. אבל וקראת לשבת ענג בוודאי אינו ענין ליוה"כ כלל. וכמ"ש במ"ב ובשו"ע הרב שאין 'עונג' ביוה"כ כלל, ולענין הדלקת הנרות מקום שנהגו להדליק את הנר בליל יום הכפורים, מדליקין. מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין (משנה פסחים ד,ד), ומבואר בירושלמי פסחים משום שביוה"כ אין מצות עונג. עד שבגמ' (פסחים נג:) יש נדון אם יוה"כ שחל להיות בשבת מדליקין בו או לאו.

ענג שבת הוא מתנאי התשובה?

וא"כ קשה מה ענין וקראת לשבת ענג לכאן? וכי אחד מתנאי עבודת התשובה הוא לענג את השבתות, עד שצריך ענין זה לרשימת עבודת התשובה והתענית, לשבר כוחות הרע ולהטיב עם העניים בצדקה וחסד, ונסמך לזה מצות ענוג שבת, מה ענין זה לכפרת העונות והפשעים? בדרך כלל חקוק בדעתנו שהכפרה על עוון ופשע היא ע"י סיגופים ותעניות, כמ"ש בתשובת הרוקח ותשובת הקנה וכתבי האריז"ל. ואיך נאמר כאן שעונג שבת

הוא חלק מכפרת עונות.

בשבת שובה מוסיפים עוד 'קוגל'?

החסידיים הנוהגים להוסיף עוד 'קוגל' בשבתות המיוחדות, צ"ע אם נהגו כן בשבת שובה, שהרי אדרבה, בטור מובא דעת הגאונים שמותר להתענות בשבת שובה. ולא מצאנו בו ריבוי תענוג. אמנם במדרש תנחומא^א מבואר ששקול עונג שבת כאלף תעניות, וצריך להבין הדברים.

אב הרחמן מצטער להעניש את בנו שחטא

וכתב רבינו ההפלאה זי"ע בכ"מ כי כשאדם חטא עשה שני עוולות, אחד הוא עצם הרוע שבעבירה, והשני הוא שגרם עי"ז שיצטרכו להענישו ואין לך צער למעלה כזה הצער, שהקב"ה אבינו אב הרחמן, וכשהאב צריך להכות את בנו כדי לחנכו, כואב יותר לאב ממה שכואב לבנו. ובתנא דבי אליהו כתוב שהקב"ה אוהב אותנו יותר מאהבת אב ואם לבניהם, ולכן צריך לשוב בתשובה על הצער הזה שציערנו את הקב"ה בכך שהיה צריך להעניש ח"ו.

מתוודים על העונש?

בנוסח הוידי אומרים באות ת' תַּעֲבֹנוּ, תַּעֲנִינוּ, תַּעֲתַעֲנוּ, מה הפירוש תַּעֲתַעֲנוּ? יש מפרשים שאחר שאדם תעה מדרך הטובה, הקב"ה הענישו ותעתע אותו יותר בדרך לא טובה, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. וא"כ צ"ע מה ענין להזכירו כחלק מהוידי, והיכן מצאנו שמתוודים על העונשים?

תשובה על מה שהוכרח להעניש

אלא כאמור שאנו מתוודים על הצער הזה שגרמנו למעלה הכרח להעניש ח"ו. ונמצא שהאנחה העמוקה ביותר מכל דברי הוידי צריך להיות ב'תעתענו', שגרמנו כזה כאב לאבינו שבשמים. כי בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר (ישעי' סג, ט), כואב לו מאד כל צער של יהודי, אך כיון שברא את העולם במדת המשפט, הוא גומל לאיש כמעשיו, ועל זאת אנו שבים בתשובה על זה גופא שהוכרח להעניש.

עונג שבת - תשובה על הצער שהוכרח להעניש

וכשם שבכל ענין יש תשובת המשקל, צריך לעשות תשובת המשקל גם על הצער שציערנו את הקב"ה כשהיה צריך לצער את האדם על עוונותיו. ואיך שבים בתשובה על זאת? ע"י עונג שבת. כי מדרך הטוב להטיב, ולקב"ה יש בביכול הנאה כשהיה נהנה, כי כרחם אב על בנים כן הוא מרחם עלינו.

מצוה להתענג בהיתר

וכשהיה מתענג יש להשי"ת תענוג. שהרי תיכף כשברא את האדם הכניסו לגן עדן ואמר לו מִכָּל עֵץ הָגֵן אָכַל תֹּאכֵל, ולא אמר לו 'תתענה'. וכמ"ש בירושלמי^ב שעתיד ליתן דין וחשבון על כל מה שלא אכל. הן אמת שיש מצות 'קדושים תהיו', אבל רבינו סעדיה גאון זי"ע בספר המצוות מונה 'אכילת בשר תאוה', כמ"ש (דברים יב, ב) בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן תֹּאכֵל בָּשָׂר וְזֶה נִמְנָה כַּמִּצְוֹת עֲשֵׂהָ.

עונג שבת - תשובה על הסיגוף

ולכן צריך לעשות תשובה על התענית והסיגוף, אך כמובן שאי אפשר לשוב בתשובה על הסיגוף ע"י סיגוף נוסף, כי מה תועיל תקנתו. ולכן התשובה על הסיגוף היא ע"י עונג, ואיזהו עונג שהוא לשם שמים בלתי תעורבת רע, הוי אומר זה עונג שבת קודש.

א מדרש תנחומא (בראשית סימן ג) ואם חל ארבעה עשר בשבת אסור להתענות בע"ש מפני טורח שבת שעיקר

תענית סליחות ורחמים הוא, ואתי לאימנועי מכבוד שבת, וכבוד שבת עדיף מאלף תעניות.

ב ירושלמי (סיום מס' קידושין) רבי חזקיה ר' כהן בשם רב עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראת עינו ולא אכל. ר' לעזר חשש להדא שמועתא ומצמיח ליה פריטין ואכיל בהון מכל מילה חדא בשתא.

ג ספר המצוות לרס"ג - רחב גבולך והתאוות תדשנה טובי ותשבע. ועיין בהגרי"פ על הרס"ג עשין צה.

פיצוי על הצום

ולכן כשהקב"ה אומר לנו איך תהא צורת יום התענית, ואיך האדם יתקן את מעשיו, תזכור לענג את השבת. כי מה שהיה צריך לתקן העוונות ע"י צום, זה בעצמו צריך תיקון, וכמ"ש הַכָּזָה יְהִיָּה צוֹם אֲבֻחֶרְהוּ? ולכן כביכול צריך לפצות על הצום ע"י עונג שבת. כדי שהקב"ה כביכול לא יפסיד ע"י הצומות והסיגופים.

למה צריך שבת בעשי"ת?

ונמצא שעונג שבת הוא חלק בלתי נפרד מעבודת התשובה, ומה שאין עשי"ת בלי שבת, לא כדי שיתענו בשבת, אלא כדי להשלים את התשובה על מה שהפסדנו בדרך הסיגופים ע"י עונג שבת, ואנו מתקנים הדבר בתשובת המשקל, כאשר סמך ישעי' הנביא ואמר באותו ענין וְקִרְאֶתָּ לְשַׁבָּת עֹנֵג שְׂבָה מִתְקָנִים אֶת הַסִּיּוּף. כי אין לשער כמה אבא שש ושמח כשבנו שמח ומתענג. והכל כפי הריבוי, אם התענה יותר בימות החול יתענג יותר בשבת קודש.

עם מַדְשָׁנִי עוֹנֵג

בתפילת שבת אנו משבחים וּמְנִיחִים בְּקִדְשָׁהּ לְעַם מַדְשָׁנִי עוֹנֵג, מהו ענין מַדְשָׁנִי, והרי בתורה כשכתוב (דברים לא, כ) וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְנָה אָל... ואנו מפחדים לראות מה כתוב אחר כך, אבל עַם מַדְשָׁנִי עוֹנֵג-שבת זה מביא על האדם רק טוב וחסד. בדרך כלל אבא מפחד שהעינוגים של בנו, עלולים לגרור אותו למחוזות לא טובים, אבל בשבת במנחה אומרים וְאֵנִי תִפְלְתִי לָךְ ה' עַתָּה רְצוֹן אֱלֹהִים בְּרֵב חֶסֶדְךָ (תהלים סט, יד), ומבארים שדרכם של הגויים שלאחר שאכלו ושבעו בסעודה דשנה הם מתגוללים שיכורים בקיא וצואה בין הבקבוקים הריקים של היי"ש והבירה, ואנו בני ישראל באים אחר הסעודה בשבת לבית המדרש, ועוסקים בתורה ותפילה ועבודת ה'. עי"ז מתעורר למעלה עת רצון נפלא, כשרואים אותנו ש'מדושני ענג' לא גרמו לנו ח"ו להתרחק מהשי"ת ולפנות רח"ל לאלהים אחרים, אלא אדרבה, המיטה פולטת את האדם שעה לפני, כדי לעסוק בתוה"ק ביום השבת, זו התוצאה של ענג שבת. וזהו נחת רוח גדול מאד להשי"ת כשאנו מדשנים את עצמנו בענג שבת.

עוֹנֵג לְשַׁבָּת גַּם בַּשַּׁבָּת שׁוֹבָה

ולכן בשבת שובה אין לצמצם בהערינג או בשתיית לחיים, חס ושלום, אם רוצים לשנות, יש לשנות רק לטובה ולברכה ולהוסיף עוד ועוד תענוג שבת, כך נוכל לקרוא ביוה"כ הבעל"ט וְקִרְאֶתָּ לְשַׁבָּת עֹנֵג. ממש מעניינא דיומא.

משני צידי הדרך יש עמק עמוק

החת"ס זי"ע כותב עה"פ (תהלים כ) יַעֲנֶה ה' בְּיוֹם צָרָה שֶׁהַכוֹנֶה לַעֲשֵׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה, מדוע נקראו יום צרה, לא צרת לב ח"ו, כי באמת אתהלכה ברחבה, אלא שמצד התאריך שאנו בינונים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים, הרי שאנו הולכים על דרך צר, כמו שכבר הלכנו בראש השנה בדרך צרה וְכָל בָּאִי עוֹלָם יַעֲבֹרֵן לְפָנַי כְּבָנִי מְרוֹן, כמעלות בית מרון (ר"ה יח). כדפרש"י שאין שנים יכולין לילך זה בצד זה, שהעמק עמוק משני צידי הדרך. יענך ה' ביום צרה כלומר שהקב"ה עונה לנו כשאנו נמצאים במיצר.

המענג את השבת זוכה לַנִּחְלָה בְּלִי מִצָּרִים גַּם בְּיוֹה"כ

רבינו החת"ס זי"ע דיבר שם על יוה"כ שחל להיות בשבת, ואמר שבשבת אין קוראים לזה יום צרה, 'כי רגע אחד של שבת פועל יותר מכל הזמנים, והמענג את השבת הוה נִחְלָה בְּלִי מִצָּרִים', כלומר שהוא מתפטר מהחשובות הצרות ע"י 'וקראת לשבת עונג'. ואע"פ שביוה"כ שחל להיות בשבת אין מתענגים בקוגל, כתב שם וזלה"ק ע"י שקוראים לשבת עונג כל השנה כולה, כשמגיע יום כיפור הרי הוא מכובד בכסות נקיה, וכמו שדרשו חז"ל 'לקדוש ה' מכובד שיש ללבוש בגדים נקיים ביוה"כ', כי ע"י שמענג את השבת לאורך כל השנה כולה, הרי הוא משפיע למעלה עונג לעומת צער, ועי"ז יזכה שיהא בגד נפשו נקי ומלובן מכל חטא ביוה"כ. והרי שכל המענג את השבת זוכה שבעשי"ת לא יהיו לו מצרים, כי החזיר להקב"ה נחת ע"י עונג שבת.

אבא סובל את הצער כשבנו מנותח להצלת חייו

כי לקב"ה אין נחת מזה שאדם מסתגף, כמאמרם ז"ל במשנה (סנהדרין ו,ה) בַּזְמַן שֶׁאָדָם מַצְטַעַר, שְׂכִינָה מְהִלְשׁוֹן אוֹמֶרֶת כְּבִיכּוֹל קִלְנִי מֵרָאשִׁי, קִלְנִי מִזְרוּעֵי, גַּם כִּשְׁאֵתָה מַצְעַר אֶת עַצְמְךָ בַּתַּעֲנִית, אֲלֵא שִׁלְפָּעִמַּיִם אֵין בְּרִירָה, כְּמוֹ שֶׁאֲבֵא רֹאֵה אֶת בְּנוֹ נִכְנַס לְנִיתּוּחַ בְּבֵית חֹלִים ח"ו, כְּדִי לְהַצִּיל אֶת חִייוֹ, כִּךְ הַשְׂכִּינָה הַק' מַסְכִּימָה לְהַצְטַעַר בַּצְעַר תַּעֲנִיתוֹ וְסִיגוּפִיו, אֲבֵל בְּסוּף הוּא מַחֲוִיב לְשַׁלֵּם עַל זֶה ע"י עוֹנֵג שַׁבַּת.

בסוף נינוה נהפכה

על אנשי נינוה כתוב שהם עשו תשובה ע"י שק ותענית, אך בגמ' כתוב שהם עשו תשובה של חֲזָקָה¹, זה היה נדמה כתשובה גדולה מאד. ובמדרש² מסופר שזה לא החזיק זמן רב, אח"כ נינוה נהפכה ולא נשאר מהם שריד ופליט, מלכות אשור נמחקה לגמרי.

אחרי הפעולות נמשכים הלבבות

ואין אנו למדים מאנשי נינוה, כאשר הזקן שבחבורה עומד ואומר שלא הצום גורם ולא השק גורם, אלא שאחרי הפעולות נמשכים הלבבות, כשמייסרים את הגוף בכמה עינויים אז הוא מתחיל לחשוב מחשבה אמיתית. כשהוא לבוש בשק ומתענה, יתעורר לחשוב: חבל שאני מצטער ועי"ז אני מצער את הקב"ה בסיגופי ותעניתי.

שִׁמְרֵ שַׁבָּת מִחֻלּוֹ - מחול לו

וזו כוונת וידוי **תַּעֲתָעָנוּ** שאני מקבל על עצמי לענג את השבת יותר ויותר. אף שהתשובה באה גם ע"י התעניות, אין להשאר בזה, כי הקב"ה ברא את העולם כדי להטיב, 'מדרך הטוב להטיב', ולכן חייב גם לקיים וְקִרְאָתָהּ לְשַׁבָּת עֹנֵג לְקִדּוּשָׁהּ³ מְכַבֵּד. ובפרט שחז"ל (שבת קיח:) דרשו על השומר שבת כהלכתה שאפילו עובד ע"ז כדור אנוש, מוחלין לו. אל תקרי שִׁמְרֵ שַׁבָּת מִחֻלּוֹ אלא **מחול לו**.

חֻלְבֵי שַׁבָּת קִרְבִּין בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים

ראיתי פירוש נפלא מהרה"ק מויז'ניץ זי"ע בספה"ק 'צמח צדיק' פרשת ויקרא ע"פ דברי רבי ישמעאל במס' שבת (קיג) שאם חל יוה"כ במוצאי שבת [ע"פ הלוח שלנו אינו שייר] ונשאר חלבים של שבת לליל יום הכיפורים, חֻלְבֵי שַׁבָּת קִרְבִּין בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, אֲבָל לֹא נֶשֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּשַׁבָּת, דהיינו שאם חל יוה"כ בעש"ק, ונשאר חלבים של יוה"כ, אין חלבי יוה"כ קרבין בשבת.

קדושת שבת גבוהה מקדושת יוה"כ

וביאר שחֻלְבֵי שבת מוחלין עוונותיהן של ישראל, וחֻלְבֵי יוה"כ מוחלין עוונותיהן של ישראל, והגם שיוה"כ נקרא 'שבת שבתון' הרי זה יום של הנשמה בלבד, כי הגוף מעונה בתענית, אבל בשבת קודש עובדים את הקב"ה גם עם הגוף הגשמי, ולכן לשבת יש מעלה מיוחדת שאין ליוה"כ. וכן אנו אומרים בליל שבת וְקִדְּשָׁתוּ מִכָּל הַזְּמַנִּים, כולל יום הכיפורים, אף שרגילין לקרותו בשם 'יום הקדוש', אעפ"כ קדושת שבת למעלה מקדושת יוה"כ. ומכיון שכפרת שבת יותר מעולה ומשובחת, לכן אמר רבי ישמעאל שחלבי שבת קרבין ביוה"כ, להורות ששבת למעלה מכפרת יוה"כ. אבל חלבי יוה"כ אין קרבין בשבת, שהן במדרגה קטנה מקדושת השבת שהתיקון שלה הן בגוף והן בנפש.

ד **תענית** (טז). הזקן שבהן אומר לפניו דברי כיבושין: אחינו! לא שק ותענית גורמים אלא תשובה ומעשים טובים גורמים. שכן מצינו באנשי נינוה שלא נאמר בהם וירא הא' להם את שקם ואת תעניתם, אלא וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי נָשְׁבוּ מִדֶּרֶךְ הָרָעָה. וַיִּתְּכֶם שִׁקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה, מאי הוו עבדי, אסרא הבהמות לחוד ואת הוולדות לחוד, אמרו לפניו, רבש"ע, אם אין אתה מרחם עלינו - אין אנו מרחמים על אלו, וַיִּקְרָאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחֻזְקָה, מאי אמור, אמרו לפניו, רבש"ע, עלוב ושאינו עלוב, צדיק ורשע - מי נדחה מפני מי?

ה **פרקי דרבי אליעזר** (מג) אֲרָבָעִים שָׁנָה הָאֶרֶץ לָהֶם אָפֹן, כִּנְגַד אֲרָבָעִים יוֹם שֶׁשָּׁלַח אֶת יוֹנָה לְכִינּוֹה. וְלֵאחֶר אֲרָבָעִים שָׁנָה נָשְׁבוּ לְמַעֲשֵׂיהֶם הָרָשׁוֹנִים הָרָבָה עַד מָאֵד, וְנִבְלְעוּ כַּמֶּתִים בְּשִׁאֹל תַּחְתִּיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כד,יב) מַעִיר מִתִּים יִנְאָקוּ.

תשובה נקראת אמא

בספה"ק רמתיים צופים על תנדב"א מביא בשם אחד הצדיקים על נוסח זמירות ליום שבת, מעבור דרך וגבולים, מעשות היום פעלים לאכול ולשתות בהלולים זה היום עשה ה'. שבת היום לה'. וביאר ע"פ המעשה המובא בזוה"ק שאמו של רבי שמעון בר יוחאי היתה מדברת הרבה בשבת, אמר לה רשב"י 'אמא שתוקי, שבת היום'. וכתב שבמדרש יש שינוי בלשון (ויקרא רבה לד, טז) אימא הוה ליה לרבי שמעון בן יוחאי והוה משתעי סגי' ויש לדקדק דהוה ליה למימר אימא דרבי שמעון בן יוחאי, וכי כל העולם אין להם אם? ואמר דתשובה נקרא אימא כמו שאמרו (במדבר רבה יט, ח) תבוא אמו ותכפר וכו' ובשבת אין להרבות בתשובה כי אי אפשר בלא עצבות ולבבו יבין ושב ורפא לו וגו'. ובשבת עצבות אסור כי ניתן לעונג ולשמחה ויכול לפעול מחילה וסליחה וכפרה במצות שבת'.

רשב"י ומרע"ה נולדו מאב ואם

הא דהקשה מה הענין לספר שהיה לו לרשב"י אמא, שחז"ל כבר גילו בגמ' (מכות יז) 'דילידא אימיה כרבי שמעון תלד', הרי שהייתה לו אם. ולא כמו שהנוצרים השוטים מאמינים שגדוליהם לא נולדו מאב ואם, בתורת אמת כתוב (שמות ב, א) וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לִי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לִי וכו' נולד משה רבינו. וא"כ מה החידוש שהיה לו לרבי שמעון אם.

תבוא האם ותקנח צואת בנה

אלא שהכוונה למידת התשובה שנקראת אמא, ועבודתה לקנח ולכפר ולטהר, ולבבו יבין ושב. אמא הוה ליה לרבי שמעון, והייתה מדת התשובה מתעוררת ומדברת בתוך לבו של רשב"י. וכביכול כדעת הגאונים שהיו אומרים סליחות אפילו בשבת שובה, והתוודו 'אשמנו בגדנו', עד שרשב"י אמר לה, 'שתוקי, שבת היום'. היום מתקרבים לה' באהבה ולא בדרך הוידידי והתשובה.

שבת היא מלזעוק

ועפ"ז ביאר שם את הפיוט הנ"ל 'וכמו שאמר אדמו"ר הרה"ק מו' מענדל ז"ל על זמר שבת היום. מעבור דרך וגבולים, מעשות היום פעלים, לאכול ולשתות בהלולים, זה היום עשה ה'. היינו שכאשר האדם עובר דרך התורה וגבול וגדר החכמים אם כן היה מהראוי לעשות פעלים בתשובה שק ואפר ותענית. ובמקום זה יוכל לקיים העונג במה שיאכל וישתה בהלולים לה' יתברך. ואם תאמר הלא אין השכל נותן כך הלא זה היום עשה ה' ואין לך קושיא. וזה אמרו רבי שמעון בן יוחאי היה לו המדת תשובה ואמר שתוק היום כי שבת היום ולא תעורר כל כך בתשובה עד כאן דבריו הקדושים. וזה (שבת יב.) שבת היא מלזעוק ובזה תקיים מצות שבת ורפואה קרובה לבוא יותר מבצעה כמו שאמרו (שם קיח:) אל תקרי מחללו אלא מחול לו. ובודאי על כל פנים צריך תשובה אלא שאין צריך להרבות כל כך כמו בחול'. אף שאין לנו השגה איך הדבר פועל למעשה, כשם שאין לנו השגה מדוע השומר שבת כהלכתה, אפילו ע"ז כדור אנוש מוחליל לו, אין זאת אלא כי כן צוה המלך.

מה ענין מזמור נשיר ליום השבת לענין התשובה?

אי' בספה"ק ייטב לב (פ' בראשית) ע"פ דברי חז"ל שאדה"ר פגש את קין אחר חטאו ושאל אותו 'מה נעשה בדינך', השיבו (בראשית רבה כב, יג) עשיתי תשובה ונתפשרתי, אמר אדה"ר 'וכי כך גדול כח התשובה, פתח ואמר מזמור נשיר ליום השבת'. והכל תמהין מה ענין מזמור נשיר ליום השבת לענין התשובה.

כזית נבילה יחשב ככזית קרבן

וביאר הייטב לב, ע"פ דברי הגר"א ב'קול אליהו' בפ' ואתחנן, בהא דאמרו חז"ל דבשב בתשובה מאהבה מהפך זדונות לזכויות, וצריך להבין איך יתהפך הרע לטוב, האיך יהא נחשב לו כל כזית נבילה ככזית קרבן בבית ה', וביאר הגר"א ע"פ מאמרם ז"ל דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דין הוא על עצם החטא, וחשבון הוא על זמן העבירה שהיה יכול לעשות אז מצוה ולא עשה.

שב בתשובה גם על זמן העבירה

וכתב הייט"ל דהשב מיראה אינו מתעסק עם 'חשבון' רק עם 'דין', כיון שלמד ברש"י במס' סנהדרין ובראשית חכמה ובמסכת חייבוט הקבר איך נראה הגהינם, נתעורר לבו ושב בתשובה. אבל אינו מתעסק על חשבון הזמן שבאותו הזמן של העבירה היה יכול לעסוק בתורה. על תשובה כזאת כתוב בפשטות כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו. אבל השב תשובה מאהבה, ורוצה לעשות נחת רוח להשי"ת, מרוב אהבת ה' ובושה מגדולתו ית' הוא מתחרט מעומק לבו על שציערו ועבר על רצונו, אזי אינו שב רק על ה'דין' שבעצם העבירה, אלא גם על ה'חשבון' שעל זמן העבירה, שהיה יכול לעשות אז נחת רוח להשי"ת.

אין לנו יכולת להחזיר את גלגל הזמן לאחוריו

וכתב הייטב לב שמכיון ששב מאהבה, נמצא שהוא 'מבקש לעשות מצוה', כי הוא מהרהר בתשובה מאהבה מדוע לא עשה מצוות באותם זמנים שחטא בהם, אך 'נאנס ולא עשאה' כי אנו נמצאים תחת צמצום הזמן ואין לנו יכולת להחזיר את גלגל הזמן לאחוריו 'מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה', ועי"ז נתהפך הזדון לזכות. כי ההשתוקקות שלו לעשות מצוות בזמן העבירות, נחשבת לו כמצוה. לא שהעבירה גופה נהפכה למצוה, אלא שהזמן שעשה את העבירה, ועתה הוא משתוקק 'למה לא הלכתי לבית המדרש באותו הזמן', ולכן הזדון נעשה כזכות. והרי הוא הסבר פשוט ושכלי מאד.

בשבת קודש - אדם זוכה לדרגת 'בן'

וכתב עוד הייט"ל ע"פ דברי הרבי מלובלין זי"ע ב'דברי אמת' 'ששת ימים תעבוד' בימות החול האדם הוא בדרגת 'עבד' שעובד את אדונו מתוך יראה, וכלשון הנביא מלאכי (א,ו) בן יכבד אב ועבד אדניו ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי אמר ה' צ' באות לכם הפהנים בודי שמי ואמרתם במה בדינו את שמך. אך בשבת קודש זוכה האדם למדרגת 'בן' העובד את ה' מאהבה.

שבת - דרגת אהבה

וב'קול אליהו' פ' ואתחנן הביא מדברי התוס' (ברכות יב) בשם ירושלמי שכל עשרת הדברות נמצאים בק"ש, 'עין בו ותמצא הכל', וביאר הגר"א שם כי ה' אלקינו' כנגד אנכי ה' אלקיך. ה' אחד כנגד לא יהיה לך אלהים אחרים. ברוך שם כבוד מלכותו, לא תשא שם ה' לשוא. ואהבת כנגד זכור את יום השבת, כי ימות החול דרגא דיראה ושבת דרגא דאהבה כמ"ש בזוה"ק (קל) וכן"ל.

קין שב תשובה מיראה

והנה קין היה הבעל תשובה הראשון בעולם, והוא שב בתשובה מיראה, כמו שאמר הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתיר והייתי נע ונד בארץ והיה כל מצאי יְהִיגְנִי, הוא עסוק עם עצמו ולא עם נחת רוח לה' מאהבה. אך אדה"ר כששאל אותו 'מה נעשה בדיןך' והשיבו קין 'עשיתי תשובה ונתפשרתי', לשון פשרה אינו אהבה וזכות אלא פשרה כואבת שהזדון נהפך לשגגה בלבד, אזי פתח אדה"ר 'כמה גדול כח של תשובה', כי אדה"ר לא החשיב כלל את התשובה מיראה, משל לשוטר שתפס את הגנב או הרוצח בשעת מעשה, ולפני שהוא שופט אותו לשבת בכלא שלושים וחמש שנה, הגנב צועק 'אני מתחרט...' השכל הפשוט אינו נותן לקבל את חרטתו שבא מתוך פחד העונש.

אדה"ר רצה תשובה מאהבה

פתח אדה"ר ואמר 'מזמור שיר ליום השבת', אני אשוב תשובה מאהבה, תשובה של שבת, שזה כן מובן ע"פ השכל, שאין אדם מתעסק עם 'מי באש ומי במים', אלא 'ואתה הוא מלך...' אין קצבה לשנותיך, מזמר ומודה להשי"ת, מתבייש ושב מתוך אהבה ובושה של שבת.

בשבת שובה אין אומרים 'ונתנה תוקף'

והחילוק הניכר בין תשובה מיראה לבין תשובה מאהבה הוא ענין ה'חשבון' הנ"ל בדברי הגר"א, שהשב מיראה מתחרט רק על עצם החטא, והשב מאהבה מתחרט גם על הזמן שלא עשה בו מצוות. ולכן בשבת

שובה אין אומרים 'ונתנה תוקף', כי הוא זמן תשובה מאהבה.

שבת - מתנה של תשובה מאהבה

כתב הרה"ק מאפטא זי"ע ב'אוהב ישראל' פ' כי תשא לבאר לשון חז"ל (שבת י:) 'מתנה טובה יש לי בבית גנדי ושבת שמה', מתנה שייך לתת רק למי שלא חושב שמגיע לו לקבל, כשאדם עשה מצוה וקיבל שכרה, הרי הוא כבר ידע שהוא עתיד לקבל שכר, אך כשעשה עבירה ונהפכה לו לזכות ומקבל עליה שכר, זהו 'מתנה טובה' שאין למעלה ממנה. משה רבינו גילה לבני ישראל את סוד השבת שבו זוכים להתבונן באהבת ה' ולשוב אליו מתוך אהבה, שעי"ז יתהפכו הזדונות לזכויות, זוהי מתנה של ממש.